

יהודה הכהן סקלי

נוהג מקובל היה במחוזות דְּבִדּוֹ עיר מולדתם של הורינו, לכנות כל ענף במשפחת הכהן סקלי בכינוי ייחודי. הכינויים על פי רוב הצביעו על העיסוק (צבעי, נפח, כובס..), המום (צולע, חירש, ...) או מאפיין ייחודי אחר של המשפחה.

הענף שלנו במשפחת סקלי היה ענף שהצמיח אנשים גבוהים שבשל גובהם נטו ללכת עם צוואר מוֹטָה באלכסון כלפי מטה. בשל כך הוא זכה לכינוי דָּאָר עוּוּג' ארגבא שמשמעותו בית עקומי הצוואר. צריך היה לראות את דוד יהודה בהליכתו כדי להבין עד כמה הכינוי תאם את המציאות. צורת ההליכה עם הצוואר המוטה באלכסון הייתה לו לסימן היכר בולט לא פחות מתווי הפנים.

מידי שבת הוא היה עושה את הדרך הארוכה מביתו בשכונת קטמון הישנה לבית הכנסת שבקצה שכונת מקור חיים ומעת לעת הייתי פוגש אותו כשהוא בדרכו חזרה מבית הכנסת ואני בדרכי לבית של סבתא זהרה. התמונה הזאת של מפגש הדרכים בשבת היא אחת התמונות המלוות הרהורים וזיכרונות שלי על דוד יהודה ז"ל.

תמונה של גבר גבוה ונאה אשר תמיד לבוש בחליפה הולמת, הולך בקומה זקופה ומרשימה, ראשו מתנשא גבוה מעל, אבל מבטו תמיד מוטה באלכסון כלפי מטה.

בה במידה שהשפלת המבט של דוד יהודה ז"ל מסגירה את הייחוס המשפחתי היא רומזת על תכונות האופי שלו.

דוד יהודה היה אדם שהפשטות והצניעות היו טְמוּעִים עמוק עמוק באופיו אבל לא רק אלה.

הוא החל את דרכו כסוחר בדים בעיר אוג'דה שבמרוקו.

עם העלייה לארץ ולאחר תקופת מגורים קצרה בעכו הוא עבר עם משפחתו לירושלים.

בירושלים הוא עבד תחילה כפועל ייצור במדפיס הממשלתי ולאחר

מכן כבעל מכולת ברחוב חזקיהו המלך.
כדברי השיר של להקת כוורת "אני זוכר אותו מהמכולת".
אותה מכולת שזכתה לכינוי "המכולת של אדון כהן" בספר הילדים
"גומות החן של זוהר" של הסופר מאיר שליו.
שיטת התמחור של המוצרים בחנות יכולה להעיד הרבה על אופיו של
דוד יהודה כאדם הגון וישר.
תמחור המוצרים כפי שעולה מהספר שהוא נתן פעם, היה לפי שיטה
הדומה לשיטת **cost +** אלא שהפלוס נקבע באופן שיבטיח רווח
סביר והוגן ולא מעבר לזה.
כל כך הוגן שאפילו עוגיות כשרות לפסח שכל דוכן שני בשוק מחנה
יהודה מוכר אותן לקראת החג בתפוזרת נמכרו במכולת השכונתית של
דוד יהודה ז"ל במחיר זול יותר.
אני זוכר שכאשר הייתי בשוק וגיליתי את האבסורד באתי נרגש אל
דוד יהודה כדי להעמיד אותו על טעותו.
נדהמתי עוד יותר מתגובתו של דוד יהודה למשמע דברי. הוא לא גילה
שום סימן של התרגשות נהפוך הוא ; הוא קיבל את דברי במעין
אדישות כמי שלא מבין על מה המהומה.
מחיריהם של העוגיות נותרו לאכזבתי יציבים גם אחרי ה"גילוי
המרעיש" שלי.
התמונה הכי רחוקה שאני נושא איתי מדוד יהודה היא כאשר אבא
שלי נפטר (ולמי שאינו יודע סבא יוסף היה אחיו החורג של דוד
יהודה). לעולם אזכור את התמונה שבה גופתו של סבא שנפטר בבית
במקור חיים מונחת בפנינת החדר כשהיא מוסתרת מאחורי טלית ודוד
יהודה יושב רכון על כיסא סמוך מאד לטלית כשפניו בתוך כפות ידיו,
בוכה בבכי חרישי ונוגע ללב במשך שעה ארוכה.
דוד יהודה היה אדם בעל מזג מאד נוח לבריות, אדם נעים הליכות
שכמעט לא ידע מצבים של כעס.
בפעם הכמעט יחידה שהוא כעס הוא כעס עד מאד, הוא יצא מגדרו,

התפרץ בזעם וזעק בקול גדול
היה זה בעת הפוגרום ביהודי אוג'דה וז'רדה.
הימים הם הימים שלאחר הכרזת העצמאות של מדינת ישראל, העוינות
כלפי היהודים במרוקו מגיעה לשיאים ומפלס הפחד הולך וגובר.
ביישובים מסוימים ובהם אוג'דה מקום המגורים של עליזה ודוד יהודה
המתח גדול במיוחד.

אולי בעקבות יחסי השכנות מיוחדים ששררו בין היהודים לערבים
ואולי בשל אזהרה חמורה שהוציא הקאָדִי (שהיה מעין ראש עיירה)
לְבַל יעזו לגעת ביהודי מיהודי לְעֵיוֹן מקום המגורים של סבא וסבתא,
העיירה לְעֵיוֹן הייתה מקום מוגן יחסית ליהודים.
בעקבות זאת מגיעה דודה עליזה עם הילדים הקטנים לבית של סבא
וסבתא ודוד יהודה נשאר בגפו באוג'דה כדי להמשיך עם ענייני
החנות.

ביום כ"ט באייר תש"ח (7/6/1948), אירוע נקודתי שמתחיל בתגרה
בשוק היהודים באוג'דה מתגלגל לפוגרום שבו יותר מארבעים יהודים
ובהם זקנים, נשים ואף תינוקות בעריסתם, נרגמים ונשחטים בעיירה
ג'רדה הסמוכה לאוג'דה.

דוד יהודה יוצא עם קבוצת יהודים מאוג'דה לעבר העיירה ג'רדה, הוא
רואה שם את מראות הזוועה והוא מלקט במו ידיו את מה שנותר
מגופות הנרצחים כדי להביא אותם לקבורה בעיר אוג'דה.
בינתיים יהודי העיירה לעיון (שאינם יודעים דבר על הפוגרום) עסוקים
בהכנות שלקראת חג השבועות.

הוא מגיע לעיירה ורואה את הכבשים הנשחטים לכבוד החג, ואת
אוירת החג השוררת בעיירה, ואז הוא מתפרץ ומשתולל מזעם על
יהודי לעיון החוגגים בשעה שאחיהם נשחטים בהמוניהם.
הדברים ששמעתי שדוד יהודה זעק בקול גדול לתושבי לעיון הם
דברים קשים של תוכחה וזעקה איומה שיכולים לצאת רק מפיו של מי
שחוה חוויה כה זוועתית ואני מתקשה לצטט אותם.
התמונה העולה לנגד עיני של אותה סיטואציה אומללה, מזכירה משום

מה את סיפור עגל הזהב.

כמו משה היורד מן ההר עם הלוחות, מוצא את בני עמו חוגגים עם עגל הזהב ומנתץ את הלוחות, כך דוד יהודה ז"ל המגיע לעיירה עם בשורת האיוב, מוצא את בני משפחתו חוגגים סביב בשרו של תיש "שובר את הכלים והכללים" ומתפרץ בזעם שכמוהו לא נראה.

איכשהו החיים נמשכים ושבים למסלולם ודוד יהודה שב לסחור בבדים והוא שותף בחנות עם אחיו דוד שלמה ז"ל.

חלוקת העבודה היא כזאת שדוד שלמה על פי רוב בחנות הבדים ודוד יהודה יוצא למסעות ברחבי מרוקו כדי לרכוש בדים לחנות. לנסיעות אלה הוא יוצא בתדירות של אחת לשבועיים בערך כשהוא יוצא לדרך במוצאי שבת וחוזר לאוג'דה ביום חמישי בערב... אחת לשבועיים מסע של שבוע ימים.

כנראה שבמהלך אחד המסעות האלה הוא מפתח קשרי אהבה מיוחדים שממשיכים ומלווים אותו עד אחרית ימיו.

כשהוא נתקל במושא אהבתו הוא איננו יכול לעמוד בפיתוי הוא חייב ללטף, הוא חייב למשש...

ממש כך, מי שראה את דוד יהודה ז"ל בחולשתו הרבה לבדים מבין בדיוק על מה אני מדבר. היה לו מעין רפלקס מותנה, בכל פעם שהוא נתקל בבגד יפה הוא היה חייב למשש אותו היטב בין אצבעותיו כדי לבחון את טיב הבד ממנו הוא עשוי. הוא היה כל כך מרוכז בבדיקת הבד שנדמה היה שהוא מקשיב לקולות הבוקעים ממנו.

כל בדיקה כזאת הסתיימה בהבעת הפנים שנעה בין אי שביעות רצון ואכזבה ועד לחיוך רחב שכולו הנאה והתפעלות.

את מקור אהבתו העזה לבדים הצלחנו לגלות אבל היה סוד נוסף שצריך היה לגלות.

סוד ההבדלה של מוצאי שבת של דוד יהודה שהפכה לשם דבר. לפני זמן מה ישבתי במוצאי שבת אצל נונה אחותי כשלפתע אני שומע את סָמִי (בעלה של הבת אָתִי) נזכר בקול רם ב"הבדלה" של דוד

יהודה. סמי שמע את ההבדלה של דוד יהודה פעמים ספורות בלבד וזה הספיק לו כדי לבטא את מה שכולנו חשנו תמיד ש"זה היה משהו מיוחד במינו".

דוד יהודה לא היה מאלה שקולם קול של זמיר, וזה גם לא איזה שולחן חגיגי שנערך לכבוד ההבדלה ולא כיבוד מיוחד שהוגש. אז מהו אם כך "המשהו הזה" שגרם להבדלה של דוד יהודה ז"ל להיות מיוחדת כל כך.

אני רוצה להציע הסבר מסוים שעשוי לפענח את סוד הקסם הזה. ההבדלה איננה טקס של פאר והדר. נהפוך הוא יש בה סממנים של פשטות וצניעות. קריאת הקידוש איננה מלווה במנגינות וסלסולים, השולחן ערוך בצורה מינימלית וגם לחן המזמור של ההבדלה שכל כך אהבנו לשמוע את דוד יהודה שר (המבדיל בין קודש לחול, חטאותינו הוא ימחול) הוא לחן פשוט ולא מתחכם.

וזה בדיוק היה גם סוד קסמו של דוד יהודה ז"ל. אדם פשוט, צנוע, ישיר ולא מתחכם.

אני נוטה להאמין שההתאמה הזאת שבין הסממנים של הטקס לאופיו של האיש היא ההסבר לקסם המיוחד שהיה בהבדלה של דוד יהודה.

ומן ההבדלה של מוצאי שבת אל ההפטרה של תפילת מנחה של יום כיפור, המספרת את סיפורו של יונה הנביא כאשר אלוהים מצווה עליו ללכת אל העיר נינוה כדי להביא את דברו.

אלוהים מצווה על יונה ללכת לנינוה, יונה מנסה להימלט באוניה, אלוהים גורם לסערה בים, צוות האוניה מפיל גורל, יונה נמצא אשם, יונה מושלך לים, דג בולע את יונה, יונה מתפלל לאלוהים, הדג משליך את יונה אל היבשה, יונה הולך לנינוה כדי להביא את דבר ה'.

במקום אחר עלילה עם מרכיבים כמו אלה שבסיפור של יונה הייתה זוכה ודאי לתיאורים ספרותיים נרחבים ומתפרסת על פני עמודים שלמים ואילו כאן, פרט לתפילה של יונה מבטן הדג לכל חלק בסיפור

מוקדש פסוק אחד בלבד והסיפור כולו מוגש לקורא בדרך הכי פשוטה, ישירה ובלתי מתחכמת ואם תרצו, העלילה בנויה על יסודות דומים לאלה שמהם בנוי דוד יהודה, פשטות, ישירות וצניעות. אז מה הפלא שהוא כל כך נקשר להפטרה הזאת. במשך כל השנים שאני זוכר אותו בארץ, מידי יום כיפור הוא מקפיד לעלות לקריאת ההפטרה של מנחה וכל באי בית הכנסת ייודעים שחבל להם לנסות להתמודד מולו על קניית המצווה שכן דוד יהודה יקנה אותה בכל מחיר.

(למעוניינים להמשיך את דרכו רצ"ב למטה קישור להפטרה בלחן של יהודי מרוקו)

לא נשכח לדוד יהודה גם את הצימאון הרב שלו למהדורות החדשות. ממהדורת הבוקר המוקדמות, דרך מבזקי החצי ועד למהדורות הסיכום היומיים והשבועיים, הוא השתדל שלא לדלג על אף אחת מהן. עד כדי כך הצימאון לחדשות היה גדול שלא פעם כאשר הוא היה במקלחת בזמן מהדורת חדשות היו מי שהתלוצצו בקריאות זירוז בהולות "PAPA חדשות".... "PAPA חדשות". ולא נשכח את הפרלמנט המשפחתי שהיה מתכנס מידי ערב (בכל ימות השבוע) אצל סבתא זהרה כדי לדון בענייני היום, וכמובן שגם לא את שלישיית שחקני הקלפים (דוד יהודה ז"ל, שמואל בעלה של מרים ז"ל ואלי של שמחה יבדל"א) שניצלו כל רגע פנוי לעוד אחד משני משחקי קלפים שהם שיחקו, פְּלוֹט (שנקרא גם בריד'ג קטן) או רְמִי. פשוט וקל היה לזהות איזה משני המשחקים הם משחקים. פְּלוֹט היה תמיד מלווה בדציבלים מחרישי אוזניים, ואילו כאשר הם שיחקו רְמִי חלק מהשחקנים בשלישייה עָטוּ על גופם פריט לבוש מצחיק שהזוכה במשחק קבע שעליהם ללבוש. בשנים האחרונות לחייו חלה דוד יהודה במחלת הסרטן בעקבותיה הוא נאלץ לעבור סדרה של טיפולים קשים ובהם כריתת מיתרי הקול. הוא נשא את המחלה וייסוריה בשקט ואיפוק מוחלטים ובין טיפול לטיפול

שגרת החיים נמשכה אצלו כרגיל.
כדי להבין את משמעות הביטוי "הוא לא נכנע למחלה", צריך היה לראות איך הוא חוזר בתום כל טיפול בהדסה, לעבודת המכולת המפרכת כולל נסיעות תכופות למשביר בעטרות ושאר מקומות כאילו היה אדם צעיר ובריא שכל כוחו במותניו.

אחת התמונות האחרונות שיש לי מדוד יהודה היא מהימים שבהם עליזה ז"ל הסכימה אחרי הפצרות רבות שלו לנסוע למרוקו. נהגתי אז לבקר את דוד יהודה כמעט מידי ערב. ישבנו זה מול זה ליד שולחן האוכל שבסמוך לכניסה לבית כשהוא יושב כשפניו אל המטבח ואני מולו, לעיתים שוחחנו ולעיתים שיחקנו קלפים. הייתה במפגשים האלה אווירה מרגיעה, נעימה ופסטורלית משהו. ניסיתי ולא הצלחתי בשום אופן לשחזר אם בימים אלה המחלה כבר קיננה אצלו, ואין פלא שלא הצלחתי שהרי התנהגותו של דוד יהודה בימי חוליו לא הסגירה אף ברמז את מחלתו. אבל זה לא כל כך משנה כי מה שחשוב הוא שאהבתי מאד את המפגשים האלה שלי אתו ונהניתי מהם מאד ובזכותם אולי הזיכרונות וההרהורים שלי על דוד יהודה מלווים תמיד בתחושה נעימה ומרגיעה כאחת.

יהי זכרו ברוך

